

7. Creed, C., & Koul, B. (1993). Language issues in English medium, tertiary level, DE courses for ESL learners. *Language Issues in Distance Education*, 48–52 [in English].
8. Diaz-Rico, L., & Weed, K. (2002). *The cross-cultural, language, and academic development handbook*. Boston: Allyn and Bacon [in English].
9. Moore, M., & Kearsley, G. (1996). *Distance Education: A systems view*. Belmont, CA.: Wadsworth [in English].

Romaniuk V. L.,
 orcid.org/0000-0002-3795-4081

PREPARATION OF STUDENTS FOR FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN THE DISTANCE LEARNING CONDITIONS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article deals with the problem of preparing students for foreign language teaching in the distance learning conditions in Higher Education Institutions. Considerable attention is paid to the differentiation of two concepts: «distance education» and «distance learning». The specific features of the foreign language as a subject are determined. Organizational and methodological models of distance learning are characterized. The advantages and disadvantages of distance learning are highlighted. The most effective forms of organization of foreign language classes, which are used in the process of distance learning, are determined. Important factors which should be considered when choosing a platform for distance learning are identified. The advantages of online classes as a highly effective form of distance learning are explained. Some techniques and methods of teaching English remotely and their specifics are analyzed. Thematic presentations can be considered as an effective method of improving foreign language skills as they allow intensifying the understanding of educational material. They can be successfully used by the teacher at any stage of the learning process. Such an interactive form of distance learning as a web-quest allows students to expand and improve their knowledge of foreign language, analyze and synthesize information obtained from the Internet and real knowledge in order to demonstrate their understanding of the results to the group in an interesting way. It is determined that one of the best methods that helps to improve students' language competence is a game. There are such kinds of games as: business games, individual and innovative games, simulation of situations, search and testing, problem-oriented, role play, pedagogical games, lexical, grammatical, phonetic, creative games etc. Prospective tendencies in development of distance learning are clarified.

Key words: distance learning, distance education, specifics, forms and methods of distance learning, interactive learning, business games, design.

Дата надходження статті: 22.12.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Терентьєва Н. О.

УДК 355.237: 378

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi51.366>

Савченко А. О.*,
 orcid.org/0000-0002-1525-6258

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ТАКТИЧНОГО РІВНЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена розробці педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня, які необхідні для їх майбутньої професійної діяльності. Це вимагає системності в організації навчального процесу, тому що система надає можливості поєднати всі складники професійної підготовки офіцера.

*© Савченко А. О.

Проаналізовано, систематизовано та узагальнено результати останніх досліджень учених з проблеми військової підготовки, використання власного бойового досвіту та практики військового управління для поєднання в єдине ціле системи ефективної управлінської підготовки майбутніх офіцерів. Представлено теоретичний та практичний аналіз системного підходу як методології освітнього процесу військового навчального закладу, що є підґрунтям для педагогічних умов з формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня до майбутньої професійної діяльності командира у Збройних Силах України, що сприятиме ефективнішому опануванню навчальних дисциплін із поглибленою підготовкою курсантів до реальної військової служби. Наголошено, що системний підхід в освітньому процесі військового навчального закладу сприяє розвитку компетентної особистості, становленню висококваліфікованого офіцера ЗСУ як фахівця своєї суспільно значущої справи.

Запропоновано такі педагогічні умови: 1) системний підхід у формуванні управлінської компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня у системі освітнього процесу ВВНЗ та ВВП(ЗВО); 2) метод навчально-рольової (ділової) гри для максимального наближення освітнього процесу ВВНЗ та ВВП ЗВО до реальної професійної управлінської діяльності майбутніх офіцерів тактичного командного рівня Збройних Сил України; 3) моделювання практичної управлінської ситуації командира тактичного рівня в системі освітнього процесу ВВНЗ та ВВП(ЗВО), що створюють реальну можливість для ефективного опанування знаннями і формування у майбутніх офіцерів тактичного рівня професійних управлінських навичок та умінь у системі освітнього процесу ВВНЗ та ВВП(ЗВО).

Ключові слова: педагогічні умови, управлінська компетентність, тактичний рівень підготовки, офіцери Збройних Сил України, військовий командир.

Постановка проблеми. Сучасна парадигма військової освіти зорієнтована на оптимізацію підготовки такого офіцера Збройних Сил України (ЗСУ), який зможе користуватися сучасною зброєю і буде здатний до проектувальної діяльності в професійній сфері, готовий швидко реагувати на зміни, що відбуваються в сучасних умовах поставки новітньої техніки та озброєння, ставати мобільним та динамічним, що сприятиме ефективному використанню цього озброєння для досягнення спільної мети. У зв'язку з цим у професійній підготовці військовослужбовців більшу увагу необхідно приділяти зміні педагогічних умов у процесі формування професійної готовності, що є одним із найважливіших напрямів у забезпеченні якості вищої військової освіти сьогодення.

У сучасних умовах розвитку військової освіти України, усвідомленою стала потреба в новій стратегії підготовки майбутніх військових фахівців, яка вилася у вимоги щодо зміни традиційної системи. Теоретичною основою ефективною професійної спеціальної військової підготовки майбутніх офіцерів тактичного рівня до професійної діяльності є педагогічні умови.

Аналіз досліджень. Ю. Бабанський зазначає, що ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, в якому відбувається його перебіг (відповідно, педагогічні умови повинні враховувати різні аспекти діяльності суб'єктів навчання). Так, учений за сферою впливу виокремлює дві групи умов функціонування педагогічної системи: зовнішні (природно-географічні, суспільні, виробничі, культурні, навколишнього середовища) і внутрішні (навчально-матеріальні, гігієнічні, морально-психологічні, естетичні) [3]. У колі окресленого питання проблемою підготовки військових фахівців, конкретизацію значення професійних та управлінських компетентностей військовослужбовців розглядали І. Бахов, С. Бурій, О. Діденко, О. Колісник, О. Маслій, О. Прохоров, В. Рижиков, І. Толок та ін.

Наукове обґрунтування та практику застосування педагогічних умов в освітньому процесі вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) з урахуванням підготовки офіцерів ЗСУ до участі у бойових діях аналізують С. Бурій, О. Діденко, М. Кос,

О. Маслій, О. Прохоров, В. Рижиков та інші, які проводять педагогічні дослідження в сфері військової освіти. Значення ігрових методів та форм, їх безпосередній вплив на ефективність підготовки військовослужбовців досліджують К. Горячева, В. Рижиков, Л. Гребенюк.

Мета статті – дослідити особливості розвитку суті та практичного значення педагогічних умов у формуванні управлінської компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня до професійної діяльності в процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Сучасна військова освіта зорієнтована на підготовку такого офіцера, який буде здатний до проєктувальної діяльності у професійній сфері, готовий швидко реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, відповідальніше ставитися до своєї суспільно значущої праці, ставати мобільним та динамічним. У зв'язку з цим, у професійній підготовці військовослужбовців більшу увагу необхідно приділяти зміні педагогічних умов у процесі формування професійної готовності, що є одним із найважливіших напрямів у забезпеченні якості вищої освіти.

Автором здійснено аналіз, систематизацію та узагальнення результатів психолого-педагогічних досліджень з проблеми професійної компетентності та теоретичного обґрунтування педагогічних умов для значення розвитку військової освіти сьогодення; проведено науково-практичне дослідження та практичну розробку педагогічних умов для формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня до професійної діяльності в процесі професійної підготовки.

Аналіз наукових джерел показав, що професійна позиція є базою професійного становлення і розвитку офіцера тактичного рівня, визначає його ставлення до професійної специфічної діяльності військовослужбовця, професійно творчий саморозвиток і самореалізацію командира військового підрозділу (взводу, роти, батальйону). У зв'язку з цим, важливо сформуванню професійну позицію військового командира (управлінця) у офіцерів ЗСУ тактичного рівня. Професійна діяльність офіцера ЗСУ відрізняється підвищеними вимогами до неї як суспільства, так і держави. Вона характеризується наявністю владних повноважень і відноситься до державної діяльності, пов'язаної із особливим ризиком. Тому, в даному випадку важливо розглядати не традиційні форми навчання, а інші, як-от – інтерактивні.

О. Прохоров відзначає, що «педагогічні умови визначаються як взаємозалежні та взаємозумовлені фактори, що створюють у єдності середовище для організації навчального процесу і впливають на його якість та ефективність» [14]. Вивчення наукового доробку згаданого вченого дає підстави стверджувати, що педагогічні умови, як забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх офіцерів, поділяються на *організаційні* (забезпечення відповідної матеріально-технічної бази, укомплектованість педагогічними кадрами відповідного рівня, упровадження нових форм організації освітнього процесу, створення професійного середовища через між суб'єкту взаємодію зі курсантом і потенційним замовником); *методичні* (вдосконалення науково-методичного забезпечення освітнього процесу, функціонування системи методичної допомоги викладачам); *психолого-педагогічні* (забезпечення позитивної мотивації навчання, суб'єкт-суб'єктної взаємодії в системі «викладач-курсант», індивідуалізація і диференціація освітнього процесу) [14].

На думку В. Рижикова, одним з ефективних шляхів формування професійної готовності фахівців, забезпечення їх необхідними теоретичними знаннями та практичними навичками є залучення форм та методів активного навчання. Таким чином, у зв'язку з інтеграційними і глобалізаційними процесами сучасним вищої військової освіти необхідно зробити акцент на формуванні гнучкішої системи військової освіти, яка б дозволяла адекватно реагувати на процеси, що відбуваються, за допомогою впровадження наукової та інноваційної діяльності у ВВНЗ та ВНП(ЗВО) [16]. Це створює умови для ефективного засвоєння знань і формування управлінської компетентності

у майбутніх офіцерів тактичного рівня підготовки як військових командирів (взвод, рота, батальйон).

Проаналізувавши чинники, що впливають на професійне самовдосконалення майбутніх офіцерів-прикордонників, О. Діденко пропонує такі педагогічні умови: 1) формування соціально-психологічного середовища, сприятливого для професійного самовдосконалення; 2) розвиток мотивації щодо професійного самовдосконалення та її відповідність реальним вимогам майбутньої професійної діяльності офіцера; 3) педагогічне керівництво професійним самовдосконаленням курсантів з урахуванням їхніх індивідуально-психологічних особливостей [6].

У свою чергу, О. Маслій переконливо доводить, що педагогічні умови формування офіцера як професіонала військової справи – це такі обставини і способи управління й організації їхньої підготовки у ВВНЗ та ВВП(ЗВО), що спрямовують розвиток професійно важливих для зазначеної сфери якостей особистості на поставлену мету, а отже, спонукають до розвитку загальної здатності встановлювати на основі системного комплексу професійних знань, навичок, умінь, досвіду, ціннісних характеристик і професійно важливих у цій сфері особистісних якостей, причинно-наслідкових зв'язків і адекватно впливати на процес виконання функцій і завдань у зазначеній сфері військової діяльності [9].

На думку В. Рижикова, І. Бахова, О. Колісника одним із ефективних шляхів формування професійної готовності фахівців, забезпечення їх необхідними теоретичними знаннями та практичними навичками є залучення таких форм та методів активного навчання (що викликано інтеграційними і глобалізаційними процесами в сучасній військовій освіті (ВО), які спрямовані на формування гнучкішої системи ВО, яка б дозволяла адекватно реагувати на процеси, що відбуваються, за допомогою впровадження наукової та інноваційної діяльності у ВВЗО [19]. Це створює умови для ефективного засвоєння знань і формування у майбутніх офіцерів тактичного рівня професійних управлінських навичок та умінь.

Звернемо увагу, що у своїх дослідженнях С. Бурій характеризує педагогічні умови як заходи освітнього процесу, які забезпечують суб'єктну поведінку курсантів, створюють сприятливі умови для них як повноцінного суб'єкта освітнього процесу [4].

Перша педагогічна умова. Системний підхід у формуванні управлінської компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня у системі освітнього процесу ВВНЗ та ВВП(ЗВО). Кожен з етапів системного підходу реалізується через теоретичний та практичний блоки. *Теоретичний блок* передбачає вивчення дисциплін загальної військової підготовки. *Системний підхід* сприяє системному опануванню змістом обов'язкових навчальних дисциплін, що здійснюється на основі принципів міждисциплінарності і комплементарності, реалізується зміст формування управлінської компетентності, необхідної для ефективної професійної діяльності командира тактичного рівня в бойовій обстановці. Насамперед це аспекти, які безпосередньо спрямовані на формування почуття особистої причетності до виникнення і вирішення проблем управління підпорядкованим військовим колективом, відповідальності, формування вмінь приймати виважені рішення військового командира, відповідних навичок і моделей поведінки. Зміст цих аспектів має на меті розглянути запропонований нами факультативний курс «Особливості формування управлінської компетентності та військового лідерства майбутніх офіцерів Збройних Сил України».

За спостереженнями П. Анохіна, використання системного підходу необхідно для того, щоб підсумковий результат був дійсно продуктивним, а завдання науковця полягало в заповненні тієї прірви, яка розділяє у багатьох науках рівень цілісного і рівень особистого. «Природньо, – зазначає вчений, – заповнити цю прірву неможливо словами і визначеннями: необхідні дієві принципи праці у цьому напрямку» [1].

Запровадження системного підходу при формуванні управлінської компетентної в процесі спеціальної підготовки майбутніх офіцерів тактичного рівня у системі освітнього процесу ВВНЗ та ВВП(ЗВО) покликано забезпечити вирішення таких основних завдань: 1) формування, вдосконалення та підтримання на необхідному рівні знань, умінь і навичок, визначених кваліфікаційними вимогами до підготовки військових фахівців в умовах, аналогічних штатним; 2) формування готовності тих, хто навчаються, застосовувати знання в інтересах службово-бойової діяльності, отримані з інших навчальних дисциплін; 3) ілюстративна демонстрація можливих нештатних, екстремальних і нестандартних ситуацій у повсякденних і бойових умовах; 4) контроль і відновлення рівня знань, умінь та навичок [там само].

Для отримання ефективних результатів педагогічний працівник має підготувати цілий комплекс різноманітних навчальних матеріалів. Складовою цих матеріалів є системна управлінська підготовка майбутніх офіцерів тактичного рівня. Такий віртуальний комплекс системної управлінської підготовки у ВВНЗ та ВВП(ЗВО) можна розглядати як універсальну дидактичну структуру, що інтегрує властивості, необхідні для різних форм навчання та синтезує продуктивно дидактичні й сучасні технології військового управління в бойових умовах. Істотним компонентом у структурі віртуального лабораторного комплексу є дидактичне комп'ютерне середовище.

Друга педагогічна умова. Метод навчально-рольової (ділової) гри для максимального наближення освітнього процесу ВВНЗ та ВВП ЗВО до реальної професійної управлінської діяльності майбутніх офіцерів тактичного командного рівня Збройних Сил України. Ми розглядаємо ігрові діяльність як одну з провідних складових освітнього процесу у ВВНЗ, бо сприяє формуванню позитивних якостей особистості, активної життєвої позиції курсантів, що особливо важливо для управлінської підготовки майбутнього офіцера.

Ділова гра в освітньому процесі ВВНЗ та ВВП(ЗВО) – це імітація реальної професійної діяльності військового, яка пов'язана з екстремальними умовами. Характерні ознаки ділових ігор, які застосовувалися нами при формуванні управлінської компетентності у майбутніх офіцерів тактичного рівня підготовки такі: 1) наявність управлінської проблеми командира підрозділу (взвод, рота, батальйон), мети, завдань; 2) скорочення масштабу часу при виконанні управлінського завдання; 3) розподіл і розігрування ролей; 4) наявність ситуацій, що послідовно розв'язуються, кількох ситуацій, кількох етапів гри; 5) формування самостійних рішень курсантів; наявність системи стимулювання; 6) урахування можливих перешкод; 7) об'єктивність оцінювання результатів ігри; 8) підбиття підсумків.

Як засвідчує практика, раціональне застосування ігрових методів сприяє позитивній зміні рівнів активності курсантів ВВНЗ та ВВП (ЗВО): від репродуктивного через пошуковий до творчого. Тут допомагає логічне застосування цих методів від більш простих (ігри-вправи) до складних (рольові). Ігрові методи впливають на розвиток логічного мислення, теоретичних знань і практичних умінь і навичок, самостійності та самоосвіти, колективного співробітництва.

Також формування управлінської компетентності офіцерів тактичного рівня в процесі професійної підготовки передбачає залучення до дослідницької роботи курсантів, яка виступає засобом розвитку їх пошуково-пізнавальної активності, поглиблення знань, удосконалення вмінь і навичок із військового управління командира тактичного рівня (взвод, рота, батальйон), розширення кругозору, формування світогляду майбутнього офіцера як військового командира. Тож ігрові форми навчання у військових сприяють розвитку дослідницькій роботі майбутніх офіцерів, яка є дійовим пошуковим методом активізації мислення, основу якого становить співпраця курсантів і викладача. Дослідництво допомагає викладачу ВВНЗ та ВВП(ЗВО) краще пізнати своїх курсантів, розкрити їхню неповторність, різнобічність інтересів і вподобань, спрямовувати їхню професійну орієнтацію [5; 13: 15].

У проведеному В. Рижиковим порівняльному аналізі традиційного навчання та ігрового, доведено ефективність останнього при запровадженні в освітній процес у поєднанні з іншими формами навчання, зокрема і традиційним [16]. На рис. 1 представлено функціональну схему організації комплексної навчальної гри, де показано початок (це ресурси), визначено засоби, мету, процес ухвалення рішення та результату, і визначення кінцевої мети:

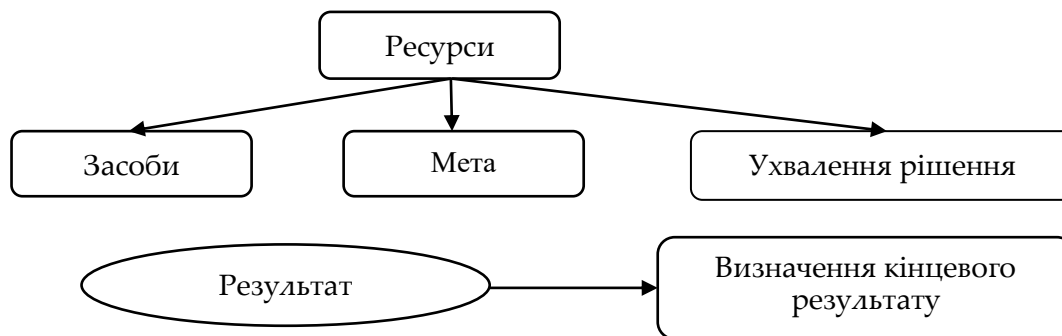

Рис. 1. Зміст регламенту комплексної гри (за В. Рижиковим)

Наголосимо, що при підготовці сучасного офіцера ЗСУ, як військового командира тактичного рівня, і формування в нього управлінської компетентності, слід звернути увагу на метод мозкового штурму (мозкової атаки). *Мозковий штурм* – це метод групового розв’язання творчої проблеми. У процесі застосування якого формується здібність переборювати внутрішні бар’єри, перехід на чужу логіку, унаслідок чого творчі потенціали учасників ділової (рольової) гри ніби інтегруються [17; 22].

Для офіцера, як військового управлінця (командира), велике значення має метод інциденту, що дозволяє приймати відповідні управлінські рішення в напружених умовах, коли існує дефіцит інформації або, навпаки, надлишкове і суперечливе інформаційне поле. Гострий дефіцит часу створює додаткова нервово-психологічна напруга. З метою формування нервово-емоційної стійкості у процесі підготовки сучасного офіцера з успіхом може застосовуватися метод інциденту.

Мотивація ігрової діяльності у освітньому процесі ВВНЗ та ВВП(ЗВО) забезпечується її добровільністю, можливостями вибору і елементами змагальності, задоволення потреб, самоствердження, самореалізації курсантів як майбутніх військових командирів [7]. Причому складність визначається різноманіттям форм гри, способів участі в ній, партнером та алгоритмами проведення гри. Соціокультурна природа гри очевидна, що робить її незамінним елементом навчання.

Отже, у процесі гри в освітньому просторі ВВНЗ та ВВП(ЗВО) курсанти: 1) опановують правила поведінки та ролі майбутнього військового командира, що переносяться потім у реальну професійну діяльність майбутнього офіцера; 2) розглядаються можливості моделювання самого військового підрозділу у мініатюрі; 3) здобувають навички спільної колективної діяльності в обстановці наближеній до бойової; 4) удосконалюються індивідуальні характеристики курсантів, необхідні для досягнення поставлених ігрових цілей; 5) накопичують культурні традиції.

Тому, дидактичні та рольові ігри можна розглядати як основу для прийняття рішень як в конкретній бойовій обстановці, так і на заняттях, які вимагають знання законів, тенденцій розвитку військової справи, використання логічних методів системного аналізу та методу аналогій. Потім, під час дискусії, курсанти – майбутні офіцери, спільно опрацьовують план дій і визначають шляхи його реалізації. Вирішення ситуаційних задач спрямовано не стільки на ухвалення остаточного рішення щодо проблеми, скільки на вдосконалення уміння курсантів системно аналізувати конкретну ситуацію, знаходити шляхи її розв’язання [5]. Головне тут є виявлення закономірностей конкретної ситуації, розкриття суттєвих зв’язків системи, яка

вивчається, розуміння нових фактів, осмислення яких визначає уміння свідомо і цілеспрямовано впливати на систему, встановлювати шляхи її розвитку.

Ігровий метод в освітньому процесі ВВНЗ та ВВП(ЗВО) сприяє також удосконаленню навичок роботи курсантів із різноманітною інформацією, розвитку творчого і аналітичного мислення, опануванню уміння формувати колективне рішення, створенню уявлення про методику дослідження складних військово-професійних проблем, ухваленню рішення та його обґрунтуванню, розвитку здібностей, окреслення власної реальної мети, яку можна досягти, і передбаченню наслідків рішень, які приймаються.

Третя педагогічна умова. Моделювання практичної управлінської ситуації командира тактичного рівня в системі освітнього процесу ВВНЗ та ВВП(ЗВО) в умовах воєнного стану (участі Збройних Сил України у війні). На основі аналізу наукових джерел визначено, що сутність моделювання полягає в дослідженні певних явищ, процесів або систем об'єктів шляхом побудови та вивчення їх моделей. Однією з суттєвих рис моделі є наявність структури, яка реально відтворює характерні риси і зв'язки головних компонентів системи, застосування управління знання, уміннями і навичками.

Моделювання (від лат. *modulus* – міра, мірило, зразок) – це опосередковане дослідження характеристик об'єкта, де вивчається не сам об'єкт, а певна допоміжна система, яка виступає в речовій або абстрактній формі і відображає функціональні зв'язки об'єкта на основі певної подібності моделі і об'єкта. У Ю. Бабанського знаходимо таке трактування цього поняття: «...моделювання, по-перше, дозволяє наочно, у вигляді схем, креслень, коротких словесних характеристик, опису охарактеризувати процес, який вивчається; по-друге, на основі застосування аналогій, які, як відомо, мають не тільки пояснювальну, але й прогностичну значущість, робить вивчення явищ більш глибоким за своєю сутністю» [2; 11, с. 22].

Тому, узагальнюючи теоретико-методологічні підходи до проблеми моделювання практичної управлінської ситуацій командира тактичного рівня в системі освітнього процесу ВВНЗ та ВВП(ЗВО) в умовах воєнного стану (безпосередньої участі ЗСУ у війні), доцільно стверджувати, що ця педагогічна умова формування управлінської компетентності виступає 1) складовим елементом педагогічної системи (цілісного педагогічного процесу); 2) відображає сукупність можливостей освітнього середовища ВВНЗ (цілеспрямовано конструюються заходи впливу взаємодії освітніх суб'єктів: зміст, навчальні та виховні методи, прийоми і форми, програмно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу) і матеріально-просторового середовища (відповідне навчальне та технічне обладнання тощо), що впливають на існування і функціонування ефективності освітньої системи. Для їхньої структури характерна наявність як внутрішніх елементів, що впливають на розвиток особистісної сфери суб'єктів освітнього процесу, так і зовнішніх обставин цього процесу. Відповідним чином обґрунтована реалізація педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців забезпечить ефективне функціонування та розвиток педагогічної системи, стимулюватиме готовність до професійного розвитку і саморозвитку особистості.

В якості системоутворювального елемента в педагогічній системі виступають цілі навчання. Саме цей компонент визначає структуру і функції як усієї системи в цілому, так і окремих її елементів. Як переконливо доводить М. Кос, структура педагогічної системи може бути представлена у вигляді графічної схеми, в центрі якого системоутворювальний елемент – цілі, а вершини – решта взаємопов'язаних елементів системи. Функції системи виникають як реалізація її системоутворюючих властивостей при формуванні елементів та їх зв'язків у системі. До функціональних характеристик належать параметри, критерії та показники, що насамперед описують протікання процесу навчання в цілому, і функціонування окремих його елементів [7].

Зазначимо, що використання педагогічної умови – моделювання практичної управлінської ситуації командиром тактичного рівня в системі освітнього процесу ВВНЗ

та ВВП (ЗВО) в умовах воєнного стану застосування, методу моделювання в освітньому процесі ВВНЗ для розвитку управлінської компетентності курсантів у процесі опанування ними управлінських якостей військового командира, на наш погляд, зумовлене тим, що цей метод дозволить у подальшому виокремлювати із сукупності характеристик педагогічного явища необхідні нам, а також досліджувати ефективність їх застосування разом із відомими чи спеціально розробленими методиками. Іншими словами, метод моделювання практичної ситуації при формуванні управлінської компетентності у майбутніх військових командирів тактичного рівня (взвод, рота, батальйон) є необхідним інструментом дослідження та перетворення сучасної практики підготовки офіцерів ЗСУ в умовах сьогодення. Використовуючи науковий апарат моделювання, він стимулює побудову нових теоретичних конструктів управлінської підготовки майбутніх офіцерів ЗСУ.

Висновки. Отже, результатом функціонування формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня в системі освітнього процесу ВВНЗ та ВВП (ЗВО), як процесу професійної управлінської підготовки майбутніх офіцерів – є високий рівень готовності курсантів до практичної діяльності військового командира, чого можна досягти тільки за рахунок упорядкування системи на підставі певних принципів, до яких нами віднесено: принцип об'єктивності, комплектності, конкретно-історичного (генетичного) підходу, системності, протиріччя педагогічного досвіду. Це надає можливість цілеспрямовано організувати специфічне функціонування всіх підсистем професійної управлінської підготовки майбутніх офіцерів ЗСУ та їх ефективну взаємодію відповідно до аспектичних та загальних мети та завдань.

Визначено, що саме ділові та рольові ігри у процесі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня дозволяють розвинути їх управлінські здібності, особливо в прийнятті та реалізації рішень військового командира тактичного рівня (взвод, рота, батальйон). Визначений факт, на наш погляд, набуває особливо важливого значення як метод формування управлінської компетентності в майбутніх офіцерів, з огляду на те, що у діловій ситуації виробляється особливий тип управлінського мислення офіцера як командира. Саме тому порушена проблема потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Анохин П. К. Избранные труды. Философские аспекты теории функциональной системы. Москва: Наука, 1978. 400 с.
2. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: методические основы. Москва: Просвещение, 1982. 192 с.
3. Бабанский Ю. К. Избранные труды. Москва: Педагогика, 1989. 560 с.
4. Бурый С. В. Педагогічні умови формування управлінської культури у майбутніх офіцерів в процесі практичної підготовки. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. № 3. С. 29–36.
5. Горячева К. С., Рижиков В. С. Методика впровадження дидактичних та рольових ігор в освітній процес військової освіти як практика прийняття рішень в умовах обстановки наближеної до бойової. *Молодь і ринок*. 2018. № 7 (162). С. 17–22.
6. Діденко О. В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2003. 20 с.
7. Інноваційні педагогічні технології та методики в освітньому процесі військових навчальних закладів провідних країн-членів НАТО і України: колективна монографія; за заг. ред. В. С. Рижикова. Київ: НДЦ ВІКНУ, 2018. 320 с.
8. Кос М. В. Імітаційне моделювання в процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів тактичного рівня як науково-педагогічна проблема. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 49–53.
9. Маслій О. М. Система професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння у вищих військових навчальних закладах: теоретичний і методичний аспекти: монографія. Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2019. 324 с.

10. Матвієнко О. В. Суб'єктність студента як мета університетської освіти. *Вища освіта України. Додаток 3. Том II (9). Тематичний випуск «Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. 2008. С. 387–393.
11. Опачко М. В. Моделювання у змісті підготовки педагога: теоретичний аспект. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2017. Вип. 2. С. 19–23.
12. Петько Л. В. Виклики XXI століття для освітнього простору України. *Наукові праці. Серія: Педагогіка / Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили*; ред. кол.: О. П. Мещанінов (голова) та ін. Миколаїв, 2017. Т. 303. Вип. 291. С. 10–14.
13. Петько Л. В. Дослідницька діяльність студентів коледжу як одна з умов неперервної освіти. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому середовищі: зб. наук. праць*. Київ: Університет «Україна». 2010. № 7. С. 122–134.
14. Прохоров О. А. Експериментальна перевірка педагогічних умов та технології готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності на засадах педагогічного менеджменту. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка*. 2010. № 27. С. 322–332.
15. Прохоров О. А., Рижиков В. С. Інтерактивні методи навчання: теорія та практика впровадження ділових (рольових) ігор в освітній процес військових навчальних закладів. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. № 21. Т. 3. С. 87–92.
16. Рижиков В. С. Значення професійних якостей в цільовій моделі навчально-виховного процесу підготовки військових. *Вісник Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: соціальна робота*. 2017. № 2. С. 61–64.
17. Рижиков В. С. Методика використання «мозкового штурму» на семінарських заняттях в професійній підготовці у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ). *Молодь і ринок*. 2018. № 5 (160). С. 26–32.
18. Слюсаренко Н., Кульбацька М. Суб'єкт-суб'єктний підхід до організації педагогічного процесу. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2015. № 1 (33). С. 194–201.
19. Bakhov I., Ryzhykov V., Kolisnyk O. Leadership abilities of a Military Manager, Professionalism of a Commander as the Guarantee of the Practice of Effective Activity of a Military Organization. *International Journal of Engineering and Technology*. 2018. № 7. С. 45–49.
20. Horiacheva K., Ryzhykov V. Theoretical essence and practice of implementation of the system approach in formation of professional reliability of future officers in the Armed Forces of Ukraine. *The Herald of the Kyiv Taras Shevchenko national university. The military-special sciences* 2019. No. 2 (42). Pp. 57–60.
21. Matvienko O., Lashchikhina V. European standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area: a student-centred paradigm. *The Scientific Heritage*. 2020. No. 44–4 (44). Pp. 26–29.
22. Pet'ko L. V. Brainstorming and the formation of professionally oriented foreign language teaching environment in the conditions of university (for the specialties 023 «Fine Arts» and 022 «Design»). *Economics, management, law : challenges and prospects: Collection of scientific articles. Psychology. Pedagogy and Education*. Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, India. 2016. Pp. 214–217.
23. Pet'ko Lyudmila. Developing students' creativity in conditions of university. *Research: tendencies and prospects: Collection of scientific articles*. Editorial Arane, S.A. de C.V., Mexico City, Mexico, 2017. Pp. 272–276.
24. Slyusarenko N., Soter M. Formation of readiness of future marine engineers for intercultural communication using game simulation technology. *Ukrainian Journal of Educational Research*. Lviv. 2016. Vol. 1. No. 1. Pp. 53–57.

References:

1. Anokhin, P. K. (1978). *Izbrannye trudy. Filosofskie aspekty teorii funktsionalnoi sistemy* [Selected works. Philosophical aspects of the theory of functional system]. Moskva: Nauka [in Russian].
2. Babanskii, Iu. K. (1982). *Optimizatsiia uchebno-vospitatelnogo protsessa: metodicheskie osnovy* [Optimization of the educational process: methodological foundations]. Moskva: Prosveshchenie [in Russian].
3. Babanskii, Iu. K. (1989). *Izbrannye trudy* [Selected works]. Moskva: Pedagogika [in Russian].
4. Buryi, S. V. (2018). Pedagogichni umovy formuvannya upravlinskoi kultury u maibutnikh ofitseriv v protsesi praktychnoi pidhotovky [Pedagogical conditions for the formation of management culture among future officers in the process of practical training]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia «Pedagogichni nauky»*, 3, 29–36 [in Ukrainian].

5. Horiacheva, K. S., & Ryzhykov, V. S. (2018). Metodyka vprovadzhennia dydaktychnykh ta rolovykh ihor v osvitnii protses viiskovoi osvity yak praktyka pryiniattia rishen v umovakh obstanovky nablyzhenoi do boiovoi [The method of introducing didactic and role-playing games into the educational process of military education as a practice of decision-making in conditions close to combat]. *Molod i rynek*, 7 (162), 17–22 [in Ukrainian].
6. Didenko, O. V. (2003). *Pedahohichni umovy profesiinoho samovdoskonalennia maibutnykh ofitseriv* [Pedagogical conditions for professional self-improvement of future officers]. (Extended Abstract of Candidate's Thesis). Khmelnytskyi [in Ukrainian].
7. Ryzhykova, V. S. (Ed.). (2018). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii ta metodyky v osvitnomu protsesi viiskovykh navchalnykh zakladiv providnykh krain-chleniv NATO i Ukrainy* [Innovative pedagogical technologies and methods in the educational process of military educational institutions of leading NATO member countries and Ukraine]. Kyiv: NDTs VIKNU [in Ukrainian].
8. Kos, M. V. (2018). Imitatsiine modeliuвання v protsesi profesiinoy pidhotovky maibutnykh ofitseriv taktychnoho rivnia yak naukovy-pedahohichna problema [Simulation modelling in the process of professional training of future tactical level officers as a scientific and pedagogical problem]. *Molodyi vchenyi*, 5 (57), 49–53 [in Ukrainian].
9. Maslii, O. M. (2019). *Systema profesiinoy pidhotovky maibutnykh ofitseriv raketno-artyleriiskoho ozbroiennia u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh: teoretychnyi i metodychnyi aspekty* [System of professional training of future officers of missile and artillery weapons in higher military educational institutions: theoretical and methodical aspects]. Khmelnytskyi: FOP Melnyk A. A. [in Ukrainian].
10. Matviienko, O. V. (2008). Subiektnist studenta yak meta universytetskoï osvity [Student subjectivity as the goal of university education]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita u konteksti inteɦratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru»*, 3, II (9), 387–393 [in Ukrainian].
11. Opachko, M. V. (2017). Modeliuвання u zmisti pidhotovky pedahoha: teoretychnyi aspekt [Modelling in the content of teacher training: theoretical aspect]. *Pedahohichni innovatsii u fakhovii osviti*, 2, 19–23 [in Ukrainian].
12. Pet'ko, L. V. (2017). Vykylyky XXI stolittia dlia osvitnoho prostoru Ukrainy [Challenges of the 21st century for the educational space of Ukraine]. *Naukovi pratsi. Serii: Pedahohika / The Black Sea National University named after Petro Mohyla*, 303, 291, 10–14 [in Ukrainian].
13. Pet'ko, L. V. (2010). Doslidnytska diialnist studentiv koledzhu yak odna z umov neperervnoi osvity [Research activity of college students as one of the conditions of continuous education]. *Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei v inteɦrovanomu seredovyshchi*, 7, 122–134 [in Ukrainian].
14. Prokhorov, O. A. (2010). Eksperymentalna perevirka pedahohichnykh umov ta tekhnolohii hotovnosti maibutnykh ofitseriv do profesiinoy diialnosti na zasadakh pedahohichnoho menedzhmentu [Experimental verification of pedagogical conditions and technology of readiness of future officers for professional activity on the basis of pedagogical management]. *Zbirnyk naukovykh prats Viiskovoho instytutu Kyivskoho nats. un-tu imeni Tarasa Shevchenka*, 27, 322–332 [in Ukrainian].
15. Prohorov, O. A., & Ryzhykov, V. S. (2020). Interaktyvni metody navchannia: teoriia ta praktyka vprovadzhennia dilovykh (rolovykh) ihor v osvitnii protses viiskovykh navchalnykh zakladiv [Interactive learning methods: theory and practice of introducing business (role-playing) games into the educational process of military educational institutions]. *Innovatsiina pedahohika*, 21, 3, 87–92 [in Ukrainian].
16. Ryzhykov, V. S. (2017). Znachennia profesiinykh yakosti v tsilovii modeli navchalno-vykhovnoho protsesu pidhotovky viiskovykh [The importance of professional qualities in the target model of the educational process of military training]. *Visnyk Kyivskoho nats. un-tu imeni Tarasa Shevchenka: sotsialna robota*, 2, 61–64 [in Ukrainian].
17. Ryzhykov, V. S. (2018). Metodyka vykorystannia «mozkovoho shturmu» na seminarskykh zaniattiakh v profesiinii pidhotovtsi u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh (VVNZ) [The technique of using «brainstorming» at seminar classes in professional training of higher military educational institutions (HMEI)]. *Molod i rynek*, 5 (160), 26–32 [in Ukrainian].
18. Slyusarenko, N., & Kulbatska, M. (2015). Subiekt-subiektnyi pidkhid do orhanizatsii pedahohichnoho protsesu [Subject-subject approach to the organization of the pedagogical process]. *Liudynoznavchi studii. Pedahohika*, 1 (33), 194–201 [in Ukrainian].

19. Bakhov, I., Ryzhykov, V., & Kolisnyk, O. (2018). Leadership abilities of a Military Manager, Professionalism of a Commander as the Guarantee of the Practice of Effective Activity of a Military Organization. *International Journal of Engineering and Technology*, 7, 45–49 [in English].
20. Horiacheva, K., & Ryzhykov, V. (2019). Theoretical essence and practice of implementation of the system approach in formation of professional reliability of future officers in the Armed Forces of Ukraine. *The Herald of the Kyiv Taras Shevchenko national university. The military-special sciences*, 2 (42), 57–60 [in English].
21. Matvienko, O., & Lashchykhina, V. (2016). European standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area: a student-centred paradigm. *The Scientific Heritage*, 44–4 (44), 26–29 [in English].
22. Pet'ko, L. V. (2016). Brainstorming and the formation of professionally oriented foreign language teaching environment in the conditions of university (for the specialties 023 «Fine Arts» and 022 «Design»). *Economics, management, law: challenges and prospects. Psychology. Pedagogy and Education*, 214–217 [in Ukrainian].
23. Pet'ko, L. (2017). Developing students' creativity in conditions of university. *Research: tendencies and prospects*, 272–276 [in Ukrainian].
24. Slyusarenko, N., & Soter, M. (2016). Formation of readiness of future marine engineers for intercultural communication using game simulation technology. *Ukrainian Journal of Educational Research*, 1 (1), 53–57 [in English].

Savchenko A. O.,

orcid.org/0000-0002-1525-6258

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING THE MANAGEMENT COMPETENCIES OF FUTURE TACTICAL LEVEL OFFICERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES

The article is devoted to the development of pedagogical conditions for the forming management competencies in future officers of the tactical level, what are necessary for their future professional activity, which requires systematicity in the organization of the educational process, because the system provides opportunities to combine all components of the officer's professional training. The results of the latest research by scientists on the problem of military training, the use of one's own combat experience and the practice of military management to combine into a single system of effective management training of future officers are analyzed, systematized and summarized.

A theoretical and practical analysis of the system approach as a methodology of the educational process of military educational institutions is presented, which is the basis of pedagogical conditions for forming management competencies in future tactical-level officers for the future professional activity as a commander in the Armed Forces of Ukraine, which will contribute to more effective studying of educational disciplines with in-depth training of cadets for real military service. It is emphasized that the systematic approach in the educational process of a military educational institution contributes to the development of a competent personality, the formation of a highly qualified officer of the Armed Forces of Ukraine as a specialist in his socially significant activity.

Proposed the following pedagogical conditions: 1) a systematic approach in the formation of managerial competence of future officers of the tactical level in the system of the educational process of higher military educational institutions (HMEI) and institutions of higher education (IHE); 2) the method of educational role-playing (business) game for the maximum approximation of the educational process of HMEI and IHE to the real professional management activity of future officers of the tactical command level of the Armed Forces of Ukraine; 3) modelling of practical management situations for a tactical-level commander in the system of educational process of HMEI and IHE, which creates a real opportunity for effective acquisition of knowledge and formation of professional management skills and abilities in future tactical-level officers in the system of educational process of HMEI and IHE.

Key words: pedagogical conditions, management competence, tactical level of training, officers of the Armed Forces of Ukraine, military commander.

Дата надходження статті: 15.12.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Карпенко О. Г.